

Wël ë lëk tënɔŋ kɔc ci rɔm kekë kɔc tuaany në Tïbï (TB)



Ye wēt ë ñu cii ok yin yuöp në tuaany de Tíbi (tb)?

Yin acii yök ke yi ye ran ci kán röm kekë ran tuaany në Tíbi. Cimen ye kán tuaany ye wuök kóc kök, anöj diëer lëu bii yin ya ran tönj de kóc ci wuök në tuaany de Tíbi. Kë yen, ayeku lueel ba rot cök athem guöp në tuaany de tibi ku buk tñj na ca wuök ka tö tuaany ku kën nyin guo dit. Në guöt ë kë cii yök, ok alëu buk yin nyuöth dhöl de bécde bi pial ka yök ku yin ba ya bën në kaamdö bi bënë ya caar.

Yegö yen ye Tíbi?

Tíbi e tuaany ye beec abi pial men ye baktiria cöl *Maikobaktiriäm tiöbakölothi* göl. Tuaany kán e göyöök, ku në thaadö e bék kök ë guöp, cimen de yik riñ adhej, rok, yom ku yan juéc kök döm.

Yen aci nyic ran tuaany në Tíbi!

Tekdö yin aci lëu ba ran ci röm kekë yin tuaany në Tíbi nyic. Cimen yenë káke tuaany de tibi ká cii kum nhiim, ok aaci lëu buk yin lëk rin kë ran tuaany në tibi. Kë yen, ran ë, aci rot riëu ku nyooth yin kë we ci kan yök ku tekdö ca wuök në tibi.

Ye kóc wuök në tuaany de tibi kadí?

Kám ke tibi aaye thiëi në kóc gup të cinë ke yaal në aliir yic në ran tuaany ë tibi në göyöök ken yiic ka në ke röt, ka të tiim kek, ka të kët kek, ka të jæem kek men lëu bii luæth thii lo powpow thiäi në aliir yic. Luæth thii lo powpow kák alëu bi randö ke wëi në göyöök ke yiic. Kóc juéc aaye tibi yök ténöj ran wën rëer ke yen në kaam dit. Aril yic ba wuök në tibi ténöj randö në röm thin kor. Tíbi aci ye wuök në wëu tö baai cimen de yik thiët ku aduuk ka yik telepuun.

Lëu ba nyic kádi lon cii yen wuök në tibi?

Thëm lëu binë yin caar guöp aye looi panakim de puöu thiäak ke week. Cär kán anöj yic yik:

1. Thëm de dël në Tiöbakulin (aye cöl thë de Mantoux ëya). Kán cin diëer, men yenë wël thin kor tuöm në dël yic në raan kök tueej. Thëm kán alëu bi ran ci wuök në tibi nyuöth. Të cinë yin tuöm guöp wël, ke yin adhuk panakim në nin kee 2 ka 3 diäk yiic ku bii kë cii yök lo lëk yin na ye tö ka liu.
2. Në thaa dö, riem aye them ka loi thëm de dël dö pei ku bi kóc kony në nyic de kë cii yök në thëm tueej yic.
3. Thuur de puöu në x-ray alëu bii looi ku bi nyuöth na tö tibi në göyöökku yiic. Në thaa dö, thuur de puöu në x-ray alëu bi cit ke tibi thæer nyuöth, acök ya yen ë kuc yin ye lon cii yin kan tuaany në tibi.

Yen acii toom në wël cöl BCG. Ci wël kán lëu bi yen gël?

Wël cöl BCG e bak de tibi gël ku e ya ténöj mith kepéc. Yin alëu bii tuaany de tibi döm acök ya yen ë cinë yin toom në BCG.

Yegu ye rot looi të cinë thëm de tibi yök kë läär yic?

Të lëer thëm tueej yic, kë thëm alëu bii berpiny të cii pëi kee 2 ka 3 thök. Kán e yaa wët ye guöpdu gäau në wiik juéc ku bi thëm de tibi jal thök në dël köu. *Kë yen, të göör ë ye bii yi them në kë de rou, ë ka puöth ba bën tède ye thëm kán ku ba rot nyic lon cin yen tuaany thin ë tibi tö në yi guöp.* Na joot thëm de rou ë läär yic, ke yin aci lëu bii ber them në thëmdö.

Ku na yök tibi në thëm de dël (Mantoux) yic?

Na cii tibi yök në thëm yic, ke yin alëu bii tucc tənçj akim nyic tuaany de tibi apuoth ku bi caar cimën de kë tō në x-ray de gōyöök yic ku jpl ya kök juëc kök loithook mën bii dubëc laar yiic kekë yin.

Yök de tibi në thëm de dël yic aye nyuoth lon cii yin wuock në kãm ye tibi bëi. (Në thaadö, tibi thin kor arët alëu bii yök tənçj koc kök cii toom në BCG ka yök ë në wët ë kök pëi, kök cï thiäak kekë tuaany de tibi). Yök de tibi në yï guöp aci ye nyuoth lon ë wok yin në röm thiök cii yin yök kekë ran tuaany në tibi. Na ë yï cï rëer pan tōö tuaany de tibi thin ke dit, ke yin alëu ba ya ran tōj de koc cï dac wuock në kaam bër yic. Na them köu, kë ran tök në diäk yiic (1/3) në piny nom arëer kë nçj guöp tibi, acök ya yen ë ril yen yic bi ran ë dhieth Yothrelia guöp naç tibi.

Yök de tibi në yiguöp (yök de tibi në thëm de dël) ACI ye nyuoth lon cii yin naç tuaany de tibi. Kë tō thin, aye nyuoth lon lëu bii yin tuaany në tibi në thaa dö. Ye nin ku bën de yen tuaany de tibi atō ke kök juëc kök cimën de kaam ë yök yin ke ran tuaany në tibi (në wël kök, na ca wuock në yen ë yök ë yic ka kënë wuock), atō ke run ku ëya, ku jpl ya na nçj yin tuenytueny juëc kök tō ke yin wenthëer. Dubëc ka akim abi tuaany laar yic apuoth kekë yin.

Lëu bii wuök de Tibi cuçp roor në wal?

Wuök de tibi alëu bii cuçp roor në wal ku bi tuaany de tibi gël roor ke cï bö në nin tueej yiic. Bëc de tibi ançj yic dëk de wël tōj yenë koc cï tuaany në tibi beec, wël cöl (isoniazid) në kööl thok ëbën në pëi kee dhetem leer në pëi kee dhaçuan. Bëc në yee wël käk alëu bi tibi cuçp roor gpl në 60% leer në 90% tənçj koc cï wuock në tibi. Bëc në wël ë tibi acin kë ye koc diir thin ku acie koc ë nöc, ku acök lëj arët të ye koc koc kor. Të cii dïktor yï gät wël ë bëc de tibi, kë yen ë dïktor ë alëu bi yin lëk kã puoth ë bëc ku kã rec ke.

Nçj dhöl puoth kök tō lëu binë tibi beec të cii çen wuock në tibi?

Dhöl atō. Të yen rot yök kë döm de tuaany ë tibi kor nyin tənçj yin (ku të yen rot yök kë kã rec ë wël ë bëc ACI lik), ë ka lëu bi piath bi ya dhöl de “køn tiit ku tïj” yen löm bi looi. Dhöl kãn ayeku nhiaar bii yï ya thuur puöu në x-ray në kaam cï thöçj në run ke ren bö tueej yiic. Apuoth ku ba nyin ya tiit në cït ke tuaany ë tibi, mën lëu bik röt gpl në guöt ë kaam cï rot yök ka në kaam wën cinë yin thäap ë thuur në x-ray, lçr tənçj akim de puöu duön thiäak ke yin na gpl cït röt.

Ku na puocet kë ya nçj kök gör ba thiëec?

Na nçj yin kã juëc kök gör bã thiëec, ka të cï ye yin ë wël käk deet yiic, ë ka puoth ba thiëc ba jam kekë dubëc ka dïktor de puöu mën lëu bi yin lãr këriëc ëbën yic.

Na gör wël juëc kök tō tëde tuaany ë tibi, ë ka puoth ba panakim de puöu në awereç cöl NSW Health Tuberculosis Fact Sheet (wël adöc ye yith tëde tuaany ë tibi muk akutnhom de akim ë NSW) ka lçr në wëbthait käk yiic:

<http://www.health.nsw.gov.au/Infectious/factsheets/Pages/Tuberculosis.aspx>

<http://www.health.nsw.gov.au/Infectious/tuberculosis/Pages/tuberculosis-factsheets.aspx>

(Wël tō në thok kök yiic cie Yiglic)

Nambaa ë Panakim ë Puöu tō në NSW alëu bii yök në wëbthait kë yiic:

<http://www.health.nsw.gov.au/Infectious/tuberculosis/Pages/chest-clinics.aspx>